

Farhangian University

Analyzing the Components of the Hero Model with an Islamic Approach in Primary School Children's Literature

Zohreh Mousazadeh ^{*1}, Mona Faridi khorhidi ², Tayebeh Pourmohammad ³

1. *Corresponding author*, Department of Educational Sciences. Imam Sadiq University. Tehran. Iran. E-mail: moosazadeh@isu.ac.ir
2. Department of Islamic Philosophy and Theology. Imam Sadiq University. Tehran. Iran
3. Undergraduate Student. Department of Educational Sciences. Imam Sadiq University. Tehran. Iran

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Received: 2024/05/17

Reviewed: 2024/07/24

Accepted: 2024/07/27

Published Online:

2024/07/27

Pages: 177-196

Keywords:

Hero model,

Model,

Children's literature,

Islamic education,

Elementary school

Background and Objectives: Modeling education, as an effective educational method, has always attracted the interest of researchers due to the necessity for models to be tangible for better understanding during childhood. This research aims to analyze the components of the hero model with an Islamic approach in children's literature for primary school. **Methods:** The study is qualitative, using a descriptive-analytical method and employing content analysis. The research population includes children's literature books in the age categories B and C, covering three areas: the Infallibles (AS) and their descendants, martyrs of the Sacred Defense and defenders of the sanctuary, thinkers, and Islamic figures, from 2020 to the present. The process of coding and categorizing the components of the hero model in Islamic children's literature for primary education was carried out in three stages: basic, fundamental, and comprehensive coding. **Findings:** The findings indicate that the hero model's characteristics in the studied community included 13 features: connection and intimacy with God, connection and intimacy with the Infallibles (AS), jihad in the way of God, good ethics, personality integrity, scientific spirit, respect, enjoining good and forbidding evil, assistance, kindness, preferring others over oneself, attention to the body and economic effort. **Conclusion:** The research results show that the strengths of the examined resources in addressing the hero model included the similarity of the models with humans, attention to the models in various areas of individual, social, spiritual, and physical growth. Additionally, the literature's shortcomings include a lack of attention to the human-nature relationship and modeling in this area, direct expression of the models' personality traits, and weaknesses in using indirect educational methods.

Cite this Article: Mousazadeh, Z., Faridi khorhidi, M., Pourmohammad, T. (2024). Analyzing the Components of the Hero Model with an Islamic Approach in Primary School Children's Literature. *The Journal of Theory and Practice in Teachers Education*, 10(Special Issue), 177-196. <https://doi.org/10.48310/itt.2024.16277.920>

© the authors

Publisher: Farhangian University

واکاوی ویژگی‌های الگوی قهرمان با رویکرد اسلامی در ادبیات کودکان دوره ابتدایی

زهره موسی زاده^{۱*}، منا فریدی خورشیدی^۲، طیبه پورمحمد^۳

۱. نویسنده مسئول، گروه علوم تربیتی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران. رایانامه: moosazadeh@isu.ac.ir

۲. گروه فلسفه و کلام اسلامی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران

۳. دانشجوی کارشناسی علوم تربیتی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه امام صادق (ع)، تهران، ایران

چکیده

پیشینه و اهداف: تربیت الگویی به‌عنوان یک روش تربیتی کارآمد، به دلیل ضرورت عینیت‌دا شتن الگوها به‌منظور ادراک بهتر در دوره کودکی، همواره مورد توجه پژوهشگران بوده است. هدف این پژوهش واکاوی ویژگی‌های الگوی قهرمان با رویکرد اسلامی در ادبیات کودکان دوره ابتدایی بود. **روش‌ها:** این پژوهش از نوع مطالعات کیفی با استفاده از روش تو صیفی - تحلیلی و به‌منظور تحلیل یافته‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده گردید. جامعه پژوهش شامل کتاب‌های حوزه ادبیات کودکان در رده سنی ب و ج و در سه زمینه معصومین (ع) و فرزندان ایشان، شهدای انقلاب اسلامی، اندیشمندان و چهره‌های اسلامی در بازه سال ۱۳۹۹ تاکنون در نظر گرفته شد. فرآیند کدگذاری و طبقه‌بندی یافته‌ها در فرایند استخراج ویژگی‌های الگوی قهرمان در ادبیات اسلامی کودکان دوره ابتدایی، در سه مرحله کدگذاری پایه، سازمان دهنده و فراگیر انجام گرفت. **یافته‌ها:** یافته‌های پژوهش نشان داد ویژگی‌های الگوی قهرمان در جامعه مذکور بیانگر ۱۳ ویژگی، شامل ارتباط و انس با خدا، ارتباط و انس با معصومین (ع)، جهاد در راه خدا، اخلاق حسنه، از سجام شخصیتی، روحیه علمی، احترام، امر به معروف و نهی از منکر، یاری‌رسانی، مهربانی، ترجیح دیگران بر خود، توجه به جسم و تلاش اقتصادی بوده است. **نتیجه‌گیری:** نتایج پژوهش نشان داد که از نقاط قوت منابع مورد بررسی در پرداختن به الگوی قهرمان، هم‌سنخ بودن الگوها با انسان، توجه به الگوها در زمینه‌های مختلف رشد فردی، اجتماعی، معنوی، جسمانی است. همچنین از کاستی‌های موجود در ادبیات کودکان، می‌توان به کم‌توجهی به رابطه انسان با طبیعت و الگوپردازی در این زمینه، بیان مستقیم صفات شخصیتی الگوها و ضعف در استفاده از روش‌های تربیتی غیرمستقیم اشاره کرد.

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۲۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۵/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۰۶

تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۰۵/۰۶

شماره صفحات: ۱۷۷-۱۹۶

واژه‌های کلیدی:

الگوی قهرمان،

اسوه،

ادبیات کودکان،

تعلیم و تربیت اسلامی،

دوره ابتدایی

۱. **سنداد به این مقاله:** موسی زاده، زهره، فریدی خورشیدی، منا، و پورمحمد، طیبه. (۱۴۰۳). واکاوی ویژگی‌های الگوی قهرمان با

رویکرد اسلامی در ادبیات کودکان دوره ابتدایی. *نظریه و عمل در تربیت معلمان*، ۱۰ (ویژه نامه)، ۱۷۷-۱۹۶.

<https://doi.org/10.48310/itt.2024.16277.920>

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه فرهنگیان

مقدمه

تعلیم و تربیت از مباحثی است که همواره مورد توجه بشر بوده است. تربیت، فرایندی تعالی جویانه، تعاملی، تدریجی و مبتنی بر نظام معیار اسلامی است که افراد جامعه را آگاهانه و با اختیار، در جهت تحقق مراتب حیات طیبه و ساخت جامعه صالح سوق می‌دهد (The Supreme Council of the Cultural Revolution, 2011: 10). همچنین، تربیت اسلامی را می‌توان به معنای به کمال رساندن همه ابعاد وجودی شخصیت انسان دانست (Zarsazan, 2017). دانشمندان تعلیم و تربیت بر این عقیده‌اند که مناسب‌ترین و مساعدترین دوره تربیت، دوره کودکی است. در دوره کودکی هرچه در اختیار کودک گذاشته می‌شود، در بیان امام علی (ع)، به مصداق «أَلْعَلْمُ فِي الصَّغَرِ كَالنَّقْشِ فِي الْحَجَرِ» (Karajaki, 1410 AH, Vol 1). در دل‌وجان او حک می‌گردد و دچار فراموشی و نسیان نمی‌شود (Rashidpour, 2002). به همین دلیل است که دوره دبستان بس حساس و از نظر تثبیت شخصیت اخلاقی و تربیتی، دورانی مهم است. روانشناسان تربیتی، این مرحله از عمر را دوران فراگیری مسائل زیربنایی می‌دانند (Ghaemi Amiri, 2002:130).

تربیت ابتدایی انسان در دوره کودکی به‌طور طبیعی با روش الگویی شکل می‌گیرد. الگوگرفتن و اقتداکردن، نوعی تأدیب و تربیت است که از آن به تربیت غیرمستقیم یاد می‌شود (Tehrani, 2020, Vol 5: 159). کودک در چند سال نخست زندگی خود، همه کارهایش را از الگوهای پیرامونی خود که در درجه اول پدر و مادر او هستند، الگوبرداری می‌کند و با تقلید از آنان رشد کرده و ساختار تربیتی‌اش سامان می‌یابد (Delshad Tehrani, 2008: 244). معلم یکی دیگر از عوامل مؤثر در یادگیری دانش‌آموزان است. به‌خصوص نقش معلم در دوره ابتدایی، در جریان یادگیری بسیار مؤثرتر از مقاطع دیگر تحصیلی است. این امر به آن علت است که معلمان در دوره ابتدایی نقش الگو سازی را نیز برای دانش‌آموزان به عهده دارند؛ زیرا در سنین دبستان، دانش‌آموزان الگوپذیری را که تا قبل از آمدن به دبستان متوجه پدر و مادر می‌کردند، اکنون متوجه معلمان خود نموده و از آنان الگوسازی می‌نمایند (Assareh, 2002). از این رو روش الگویی، در سازمان دادن شخصیت و رفتار کودک به‌شدت نقش دارد.

روش الگویی از جمله روش‌هایی است که قرآن کریم، هم به استفاده از آن سفارش کرده و هم آن را به کار گرفته است. در آیات ۲۱ سوره احزاب^۱ و همچنین آیات ۲۴ و ۳۶ سوره ممتحنه، قرآن کریم مستقیماً پیامبر اکرم (ص) و حضرت ابراهیم (ع) را به عنوان الگو و اسوه معرفی کرده است. با توجه به تأکید قرآن کریم به استفاده از این روش، می‌توان دریافت که روش الگویی از بهترین روش‌های تربیتی است. پیروی و تبعیت از دیگران در طبع و سرشت انسان بوده (Hashemi Arsanjani, 2022, Vol 3: 54)؛ و از سوی دیگر، چون در این روش از قوی‌ترین و پرکاربردترین حواس آدمی، یعنی مشاهده بهره گرفته می‌شود، پس روشی بسیار مؤثر و سریع در تربیت و یادگیری است. افزون بر آن، روش الگویی با ارائه نمونه عملی از تحقق اهداف تربیتی متربیان، آن‌ها را به امکان تحقق آموزه‌های تربیتی در عمل مطمئن کرده و در آن‌ها باور به ادامه راه ایجاد می‌کند و جزئیات مسیر تربیت را به آن‌ها می‌نمایاند (Hosseinzadeh,

۱. «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا: مَسَلَّمًا لِّرَسُولِ خَدَا (ص) سَرْمَشَق نِيكُوبِي بُوَد، بَرَايِ اَنَهَا كِه اَمِيْد بِه رَحْمَتِ خَدَا وَ رُوْز رَسْتَاخِيْزِ دَارَنْد وَ خَدَا رَا بَسِيَّار يَاد مِي‌كَنْنَد.»

۲. «قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعِدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ إِذَا قَوْلُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأُبْرَأُ مِنَ الْإِلَهِ الَّذِي أَنْبَأَنَا وَابْنُكِ الْمَصِيرُ: بَرَايِ شَمَا سَرْمَشَقِ خُوبِي دَر زَنْدِغِي اِبْرَاهِيْمِ وَ كَسَاْنِي كِه بَا اُو بُوْدَنْد وَ جُودِ دَاشْت، دَر اَن هَنْگَامِي كِه بِه قُومِ (مَشْرِك) خُودِ گُفْتَنْد: مَا اَز شَمَا وَ اَنچه غَيْرِ اَز خَدَا مِي‌پَرَسْتِيْد، بِيْزَارِيْم؛ مَا نَسْبِت بِه شَمَا كَافِرِيْم؛ وَ مِيَّانِ مَا وَ شَمَا عِدَاوَتِ وَ دَشْمَنِي هَمِيْشِگِي اَشْكَارِ شُدِه اَسْت؛ تَا اَن زَمَانِ كِه بِه خَدَايِ يِگَانِه اِيْمَانِ بِيَاوَرِيْد. جَزِ اَن سَخْنِ اِبْرَاهِيْمِ كِه بِه پَدْرَش = عَمُوِيْشِ اَزْرَا گُفْتِ كِه بَرَايِ تُو اَمْرُزْشِ طَلْبِ مِي‌كَنْمِ وَ دَر عِيْنِ حَالِ دَر بَرَابَرِ خَدَاوَنْدِ بَرَايِ تُو مَالِكِ چِيْزِي نِيْسْتِم. پَرُوْرْدِگَارَا، مَا بَرِ تُو تَوَكَّلِ كَرْدِيْمِ وَ بِه سُوِي تُو بَارِگَشْتِيْمِ وَ هَمِه فَرَجَامِهَا بِه سُوِي تُو اَسْت.»

۳. «لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَ مَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ: بَرَايِ شَمَا دَر زَنْدِغِي اَنَهَا اَسُوِه حَسَنِه (وَ سَرْمَشَقِ نِيكُوبِي) بُوَد، بَرَايِ كَسَاْنِي كِه اَمِيْد بِه خَدَا وَ رُوْز قِيَامَتِ دَارَنْد؛ وَ هَر كَسِ سَرِيْچِي كَنْد، بِه خُوْدِ شَتْنِ ضَرر زَدِه اَسْت؛ زِيْرَا خَدَاوَنْدِ بِي‌نِيَّازِ وَ شَايْسْتِه سَتَايِشِ اَسْت.»

(2018, Vol 3). الگوهای پاک و بافضیلت، انگیزه و میل به پاکی و آراستگی به فضایل را در جوامع ایجاد می‌کنند و الگوهای ناپاک و بی‌فضیلت، جوامع را به سوی ناپاکی و رذایل برمی‌انگیزاند.

در تعلیم و تربیت به روش الگویی، از میان عوامل مؤثر در شکل‌گیری الگوهای فکری، هیجانی و رفتاری کودکان، افزون بر خانواده و مدرسه، رسانه نیز نقش پررنگی دارد. رسانه‌ها به ابزارهای انتقال پیام از فرستنده به مخاطب گفته می‌شود؛ که شامل روزنامه، کتاب، رادیو، تلویزیون، تکنولوژی‌های نوین ارتباطات و اطلاعات و اینترنت است (Dorudi and Ramezani, 2015: 38-40). یکی از این رسانه‌ها به‌عنوان رسانه ادبی، کتاب است. کتاب قصه در «ادبیات کودکان» امروزه بیش از هر زمان دیگری مورد توجه مربیان است و نظام‌های تعلیم و تربیت معتقد به ارزش انسان و ضرورت تربیت مداوم در طول زندگی، به‌ویژه در دوران کودکی، فعالیت‌های چشمگیری در گسترش آن دارند (Khalaji, 2012). کتاب کودک، در اشکال متفاوتی همچون داستان، نمایشنامه، شعر، شرح حال، نقل و تحلیل تاریخ که در بعضی موارد همراه با ارائه الگو به کودکان است، نمود می‌یابد (Nikoosokhan, 2018: 181). قصه‌گویی روشی است که به وسیله آن به‌طور غیرمستقیم می‌توان در اعماق روح کودک و نوجوان تأثیر گذاشت. داستان‌نویس و قصه‌گو در کتب تاریخی الگومحور، ضمن بیان وقایع مهم اقوام، ملل و شخصیت‌های مهم تاریخ، روح خواننده و شنونده را به همراه خویش تا عمق تاریخ می‌برد و الگوهایی را برایش محسّم می‌سازد تا از گفتار و رفتارشان سرمشق بگیرند و پیروی کنند. قصه، نه تنها پیام‌های مفیدی برای کودک دارد، بلکه اگر به‌گونه‌ای جذاب و مناسب طراحی و بیان شود، کودکان می‌کشند خود را با شخصیت‌های آن قصه همانند سازند؛ بنابراین، اقدامات و اعمال قهرمان قصه به‌عنوان نکته‌های مورد قبول آنان واقع می‌شود و این اعمال را شایسته به‌کارگیری در رفتار و حرکات خود تلقی می‌نمایند، حتی به‌کارگیری این اعمال را نوعی ویژگی و افتخار برای خود می‌دانند. ذهن کودکان پاک است و همراهی با قهرمان قصه باعث می‌شود که صفات و ارزش‌های وی با روح و جان کودکان آمیخته شود (Khalaji, 2012: 106 and 114). از سوی دیگر، اگر الگو دارای ویژگی مثبتی نباشد و کتاب قصه در صدد آن باشد که او را قهرمان جلوه دهد، کودک به دلیل اینکه هنوز از لحاظ شناختی قدرت تمیز پایینی دارد، بازهم احتمال دارد که از او الگوبرداری کند. به همین دلیل معرفی الگوی مطلوب برای الگوبرداری کودکان بسیار حائز اهمیت است.

تربیت الگویی در بستر علمی و تحقیقاتی موجود به‌عنوان یک روش تربیتی با دامنه تأثیر گسترده‌اش مورد بررسی و مطالعه پژوهشگران قرار گرفته است؛ اما تحقیقاتی که به بررسی ادبیات کودکان دوره ابتدایی در زمینه معرفی الگو با ابتناء بر ابعاد این روش تربیتی در اسلام بپردازد، یافت نشد؛ به‌عبارت‌دیگر، هرچند پژوهش‌های متعددی در خصوص تربیت الگویی و ادبیات کودکان وجود دارد؛ اما ادبیات داستانی کودک در ایران، از لحاظ ویژگی‌های الگوی قهرمان و تطبیق آن ویژگی‌ها با موازین اسلامی، مورد بررسی قرار نگرفته است؛ بنابراین، با توجه به خلأ اشاره‌شده، پژوهش حاضر در صدد است به بررسی ادبیات اسلامی کودک از سال ۱۳۹۹ تاکنون، در رده سنی ب و ج - دوره دبستان - بپردازد تا ویژگی‌های یک الگوی تراز را احصاء کرده و به سؤال، «ویژگی‌ها و مؤلفه‌های الگوی قهرمان با رویکرد اسلامی در ادبیات کودکان دوره ابتدایی چیست؟»، پاسخ دهد.

مبانی نظری حوزه روان‌شناسی

۱- الگو

الگو در لغت، به معنای «مدل، سرمشق، مقتدا، اسوه، قده، مثال و نمونه» آمده است (Dehkhoda, 2016). در اصطلاح، واژه الگو در علوم مختلف با معانی متفاوت و البته نزدیک به هم تعریف شده است. در حوزه تعلیم و تربیت، الگو، به شخصیتی گفته می‌شود که به دلیل دارا بودن برخی خصوصیات، شایسته تقلید و پیروی است (Hassanzadeh, 2019: 6-7). الگو در علوم روان‌شناسی نیز کاربرد دارد. الگوپذیری به فرآیندی اطلاق می‌شود که در آن رفتار یک فرد یا گروه به‌مثابه محرکی برای افکار، نگرش‌ها یا رفتارهای شخص یا اشخاص دیگر به کار گرفته شود (Marlett and

(Perry, 1992). قهرمان نیز انسانی است ممتاز که در نظر فردی که از آن پیروی می‌کند، آن قهرمان از صفات ویژه یک انسان شایسته و متعالی برخوردار است (Vaseghi, 1981: 73)؛ بنابراین، الگوی قهرمان کسی است که به دلیل امتیاز خاص در یک یا چند ویژگی وجودی خود، شایسته تقلید و پیروی است.

در حوزه روانشناسی نظریات متعددی پیرامون الگو وجود دارد که با توجه به اهداف پژوهش، به بیان چند مورد از آن اکتفا می‌شود. بندورا یکی از نظریه‌پردازان مطرح در حوزه روان‌شناسی، به رویکرد «یادگیری مشاهده‌ای» در نظریه خود تأکید زیادی داشته و فرایند الگوبرداری را در چهار مرحله توجه، به یادسپاری، بازآفرینی و مرحله انگیزشی مورد بررسی قرار داده است. اولین مرحله در فرایند الگوبرداری نقش بسیار مهمی داشته و عواملی همچون جذابیت، شهرت، شایستگی، مورد احترام بودن و مورد تحسین قرار دادن فرد سرمشق یا الگو در جلب توجه افراد تأثیر دارد. علاوه بر عوامل نامبرده، ویژگی‌های یادگیرنده مانند استعداد و آمادگی ادراکی و شناختی، سطح برانگیختگی و رجحان‌های اکتسابی، نیز موجب توجه کردن او به سرمشق و یادگیری از راه مشاهده می‌شوند (Seif, 2023: 175-177). پیازه نیز به‌منظور «شکل‌گیری اخلاق کودک» سه مرحله را بیان کرده که طی این مراحل، کودک با پیروی و تقلید، مسیر اخلاقی شدن را می‌پیماید:

۱) مرحله ناپیروی: در این مرحله، دستوره‌های اخلاقی برای کودک معنایی ندارد و کودک مطابق خواست خود عمل می‌کند.

۲) مرحله دگرپیروی: این مرحله، هم‌زمان با دوره عملیات منطقی - عینی و مقارن با سنین دبستان و همراه با واقع‌نگری اخلاقی است. کودک در این دوره می‌پندارد که آنچه بزرگ سالان می‌گویند، معمولاً باید در ست و قابل قبول باشد. او تنها به‌ظاهر عمل توجه داشته و انگیزه آن را در نظر نمی‌گیرد. در چنین شرایطی نقش تربیتی والدین و مدرسه و دیگر الگوها پررنگ خواهد بود.

۳) مرحله خودپیروی: این مرحله، هم‌زمان با عملیات عینی و همراه با تحول عقلی بروز می‌کند. فرد با بهره‌گیری از یافته‌ها و آموزه‌های خود به تجزیه و تحلیل عقاید و پدیده‌ها می‌پردازد و بعضی از آن‌ها را گزینش می‌کند (Atkinson et al., 2004: 116-117).

یکی دیگر از نظریه‌های مطرح در حوزه الگوبرداری، «نظریه نورون‌های آینه‌ای» است. یافته‌های نو در علوم عصب‌شناسی برای پدیده‌های یادگیری، مانند یادگیری مشاهده، مکانیسم‌های عصبی نسبتاً ساده‌ای کشف کرده‌اند که یکی از آن‌ها نورون‌های آینه‌ای نام دارند. این نورون‌ها نشان می‌دهند که مغز چگونه فعالیت را که ما انسان‌ها مشاهده می‌کنیم، در خود ثبت کرده و انجام آن فعالیت را در همان لحظه یا در آینده آسان می‌سازد. این نورون‌ها در تعاملات اجتماعی، عمل فرد مشاهده‌کننده را با عمل فرد مورد مشاهده مطابقت داده و از این طریق به فرد مشاهده‌کننده کمک می‌کند تا از طریق هم‌سوسنمودن رفتار خود با رفتار فرد مورد مشاهده، آن رفتار را درک و بازنمایی کند (Seif and Kian-Ersi, 2011: 89-90).

۲- الگوی قهرمان

در رابطه با الگوی قهرمان، حقیقت این است که به دلیل تنوع قهرمانان و اسطوره‌ها، تعیین الگویی خاص برای تمام آن‌ها بسیار دشوار است. با این حال، اولین ظهور الگوی قهرمان به اواسط قرن نوزدهم برمی‌گردد که ادوارد تیلور^۱، یوهان گئورک فون هان^۲ و ولادیمیر پراپ^۳ سعی کردند الگویی برای قهرمان تعیین کنند که به‌طور جهانی در هر اسطوره‌ای یافت شود. این محققان نه به ریشه‌های اسطوره‌ها و نه به معنی و عملکرد آن‌ها علاقه‌مند نبودند، بلکه هدف آن‌ها فقط تعریف «الگوی قهرمان» بود (Rasmi and Rasmi, 2021). در الگوی تیلور، «قهرمان» متولد می‌شود و با کمک حیوانات و انسان‌های دیگر نجات یافته و پرورش می‌یابد و در نهایت به یک «قهرمان ملی» تبدیل

1. Edward Taylor

2. Johann Georg von Hann

3 Vladimir Propp

می‌شود. متفکر اتریشی یوهان گئورک فون برای «الگوی قهرمان» آریایی ۱۴ شاخصه ارائه می‌دهد، از دو فرمول سر راه‌گذاشتن و رجعت «قهرمان» پیروی می‌کند که به‌مراتب از الگوی تایلور کامل‌تر است. در این الگو، قهرمانی که از عشق پنهانی به دنیا آمده، بعد از طردشدن و پرورش‌یافتن به‌وسیله حیوانات یا زوجی از طبقه فرودین، باز می‌گردد، شاه می‌شود و در جوانی می‌میرد. محقق روسی پراپ نیز کوشیده است تا نشان دهد که قصه‌های پریان نیز از پیرنگ مشترکی استفاده می‌کنند که در آن «قهرمان» وارد یک ماجراجویی موفقیت‌آمیز می‌شود و در هنگام بازگشت از سفرش، ازدواج می‌کند و به تاج‌وتخت می‌رسد. الگوی پراپ از تولد و مرگ «قهرمان» چشم‌پوشی می‌کند (Seagal, 2010: 157 and 174). همچنین در علم روانشناسی فروید^۱ و یونگ^۲، نیز به موضوع اسطوره توجه نشان دادند. فروید ضمن علاقه به رؤیاهای قصه‌ها، در آن‌ها نمادهای خاصی را جستجو می‌کرد تا به وی در تجزیه و تحلیل ناخودآگاه کمک کند. پس از مقایسه رؤیاهای قصه‌ها، به این نتیجه رسید که الگوهای یکسانی در هر دو وجود دارد؛ اما یکسان‌سازی رؤیاهای محتوای اسطوره‌ای پیچیده است؛ زیرا آن‌ها ریشه‌ها و اشکال مختلفی دارند. وی در واقع ریشه و خاستگاه آن‌ها را خاطره‌ها و احساسات سرکوب‌شده دوران کودکی دانست (Homer, 2015: 135). رانک^۳ نظریه فروید را دنبال و «الگوی قهرمان» را بر اساس آن شکل داد. به نظر این محققان، برای تحلیل اسطوره قهرمان، فقط کودکی و جوانی قهرمان مدنظر است. یونگ نیز به «الگوهای قهرمان» توجه نموده، به‌گونه‌ای که کمپبل^۴ در تبیین الگوی خود بر اساس ایده «خویش‌کاری»، دیدگاه یونگ در این زمینه را منعکس ساخته است (Rasmi and Rasmi, 2021: 42-43).

مبانی نظری حوزه اسلامی

۱- اسوه

واژه الگو و قهرمان در منابع اسلامی از جمله قرآن، با واژه مترادف آن یعنی اسوه آمده است. از حیث معنای لغوی، در لسان العرب، کلمه اسوه و اسوه به معنای سرمشق و پیشوا، اندوه، مداوای جراحت و صبر آمده است. اسوه از ماده «ا، س و» به معنای اقتدا کردن و راضی بودن به رفتار الگو و در احوال مثل او بودن آمده است (Ibn Manzur, 1408 AH, Vol 1). همچنین اسوه در علم زبان‌شناسی عربی به معنای اسی آسی، یعنی طیب و درمانگر نیز آمده است (Makarem Shirazi, 2007, Vol 3: 150). از حیث اصطلاحی، در مفردات آمده است که اسوه از ریشه «اسا» و حالتی است که انسان از دیگری در خوبی و بدی پیروی می‌کند. به بیانی دیگر، راغب اصفهانی اسوه را حالتی دانسته که انسان در پیروی از دیگری دارد؛ خواه در کار خوب یا بد؛ نیز سودمند یا زیان‌بار باشد (Ragheb Esfahani, 1412 AH)؛ اما این کلمه در منابع اسلامی فقط برای پیروی از الگوهای شایسته استفاده می‌شود (Qara'ati, 2004, Vol 7). در تحقیق نیز اسوه به حالت و روشی گفته می‌شود که شایسته پیروی است (Mostafavi, 2006, Vol 1: 90-91). به بیانی دیگر، «سوه» چنانکه از عنوان آن پیداست، از سان کاملی است که شایسته رهبری و تأسی و سرمشق بوده و افراط و تفریط در او وجود ندارد؛ از این رو دیگران می‌توانند با کمال آرامش و اطمینان راهش را پی بگیرند و سرمشق خویش قرار دهند (Mahdavi Kani, 2011). هدایت این تمایل فطری بشری به سوی قهرمانان واقعی و الگوهای والای انسانی می‌تواند کمک مؤثری به پرورش فضائل اخلاقی در فرد و جامعه کند (Makarem Shirazi, 1998, Vol 1: 365).

یکی از نظریات مطرح در حوزه اسلامی، «نظریه میل و گرایش طبیعی و غریزی انسان به الگوپذیری» است. قرآن کریم در آیه ۲۱ سوره احزاب، فقط اسوه و الگو را به انسان معرفی می‌کند و امر به الگوگیری از آن نمی‌کند، بلکه تنها

1. Sigmund Freud (1972)
2. Carl Gustav Jung
3. O. Rank (1990)
4. Joseph Campbell

می‌فرماید که پیامبر اکرم (ص) الگویی نیکو برای شما است؛ بنابراین، می‌توان گفت که پیروی از الگو، غریزی و طبیعی انسان‌ها بوده و از بهترین روش‌های تعلیم و تربیت بوده که در قرآن نیز از آن استفاده شده است (Hosseinzadeh, 2018, Vol 3: 15-16). از دیگر نظریات اسلامی مطرح درباره الگو، می‌توان به «نظریه اجتماعی بودن انسان و تأثیرپذیری او از محیط» اشاره کرد. انسان موجودی اجتماعی است که احساس نیاز به معاشرت صمیمانه با دیگران، یکی از جلوه‌های زندگی اجتماعی او است (Mohammadi, 2022: 124). در هر جامعه، اعضای آن به شکل‌های مختلف از نظام و فرهنگ حاکم بر آن جامعه تأثیر می‌گیرند. الگوپذیری از افراد مقبول جامعه نیز امری رایج بوده که افراد هر جامعه دوست دارند از شخصیت‌های برجسته و موفق الگو بگیرند (Bonakdar, 2006: 86). نظریه دیگری را که می‌توان مطرح کرد، «نظریه کمال‌طلبی و قهرمان‌جویی انسان» است. انسان در نهاد خود همواره رو به سوی کمال دارد و با اشتباهی سیری‌ناپذیر در تکاپوی صعود به مدارج کمال، تعالی و ترقی است (Mohammadi, 2022: 29). انسان کمال‌گرا و ترقی‌خواه، به وسایلی که در مسیر تحقق این خصیصه به او کمک کند، پیوسته متوسل می‌شود. مهم‌ترین این وسایل، الگوهای هستند که مراحل از راه کمال را پیموده‌اند، پس قدم در راه آن‌ها می‌گذارند (Bonakdar, 2006). احساس الگوخواهی فطری و درونی از یک سو و مشاهده سیر تکاملی به کمال‌رسیدگان از سوی دیگر، انسان را وامی‌دارد تا برای رسیدن سریع‌تر به کمال مطلوب، روش و سیره آن تکامل‌یافتگان را الگوی خود کند و تلاشی آگاهانه و هدف‌دار برای ایجاد هماهنگی و انسجام رفتاری با الگوهای خود در پیش گیرد (Mesbah Yazdi, 2010: 67).

یکی از اصول مهم روش الگویی، هم‌سنخی و هماهنگی بین الگوبردار و اسوه است؛ الگو باید متناسب با الگوپذیر باشد. همچنین می‌توان گفت که تبعیت و پیروی از الگو باید با ملاحظه قواعد کلی و اصول عقلی پذیرفته شده باشد؛ یعنی نباید تبعیت با چشم و گوش بسته و بی‌چون‌وچرا باشد. باید کوشید که الگوهای انتخابی کودک، الگوهای جامع باشند تا او دچار تعارض و تناقض نشود؛ الگوپذیر باید به این نکته توجه داشته باشد که الگوهای غیر معصوم معمولاً جامع نیستند و در هر زمینه‌ای نمی‌توانند الگو باشند تا اگر تعارضی را مشاهده کرد، با مراجعه به الگوهای معصوم و جامع بتواند راه حق را بیابد و بر اساس آن عمل کند (Hosseinzadeh, 2018, Vol 3). در منابع دینی، در زمینه الگوبرداری با مراحل مواجهه می‌شویم که با مراحل الگوبرداری در علم روانشناسی تطابق دارد. با توجه به داستان هابیل و قابیل در آیات ۲۷ الی ۳۱ سوره مائده، اتفاقاتی به ترتیب جریان می‌یابد که می‌توان آن‌ها را به مراحل تربیت الگویی تعبیر کرد:

۱) ایجاد انگیزه یادگیری: در این مرحله طبق آیه قرآن، مشکلی مطرح است که احساس نیاز به یافتن راه حل وجود دارد. قابیل دچار حیرت شده بود و به دنبال راه‌حلی می‌گشت و نمی‌دانست چه کند، بلکه سرگردان از این سو به آن سو می‌رفت تا راه خلاصی بیابد.

۲) روبه‌روشدن با الگو: در این مرحله راه‌حل مشابهی توسط الگو انجام می‌شود. خداوند پرنده‌ای که به‌طور غریزی کندن زمین را انجام می‌داد، برانگیخت که راهگشای مشکل او شود.

۳) توجه متربی به الگو: در این مرحله، فرد با راه‌حل مشابه مواجه می‌شود. کاری که انجام می‌شد، در دیدگاه هابیل از سنج اجرا و نمایش بود.

۴) عمل بر طبق الگو: در این مرحله بین راه‌حل مشاهده‌شده و راه‌حل اصلی که باید فرد برگزیند، مشابهت وجود داشت. فعالیت نمایشی که موقعیت بیان راه‌حل را به وجود آورده بود، با دغدغه موجود تناسب داشت (Hosseinzadeh, 2018, Vol 3: 54-55).

روش الگویی ممکن است دارای آفات و آسیب‌هایی نیز باشد. یکی از مهم‌ترین آفات این روش آن است که الگوپذیر، معمولاً با دیدن یک ویژگی مثبت در فردی، وی را در تمام جهات شایسته پیروی می‌داند. برجستگی این ویژگی در فرد، جهات منفی او را تحت الشعاع قرار می‌دهد و الگوپذیر، ناخودآگاه به الگوبرداری از آن‌ها نیز می‌پردازد. این آفت می‌تواند ابزاری برای استفاده ناصواب

مستکبران و سودجویان در جهت رسیدن به اهداف شوم خود قرار گیرد؛ به این معنا که آنان، با معرفی یک الگو و قهرمان، توجه افراد جامعه را به سوی او جلب می‌نمایند و سپس در قالب همین الگو، مطالب دیگری که مدنظر دارند را القاء می‌کنند. مثلاً، در قالب تبلیغ برای یک شخصیت ورزشی مثل قهرمان مشت‌زنی، خشونت را به مخاطبان خود القاء می‌نمایند (Hassanzadeh, 2019: 24). یکی دیگر از آسیب‌هایی که می‌توان برشمرد، فاصله‌گرفتن الگو از جامعه و عدم دسترسی به اوست. وقتی کسانی که شایستگی و جایگاه الگویی را دارند و می‌توانند زمینه هدایت و راهنمایی دیگران را فراهم آورند، خود را دور از دسترس جامعه نگاه دارند؛ به طوری که افراد نتوانند با آن‌ها ارتباط برقرار کنند و روش و منش آن‌ها را سرلوحه زندگی خویش قرار دهند، به الگوهای ناقصی تبدیل خواهند شد که امکان بهره‌برداری از آن‌ها نیز وجود ندارد. یکی از نکات برجسته‌ای که در سیره پیامبر خدا (ص) توجه شده و در حالات و رفتارهای ایشان آمده است، آن است که ایشان بی‌تکلف بوده‌اند و با مردم و در کنار آن‌ها زندگی می‌کردند. وقتی الگوهای شایسته، همراه و همگام با مردم در جامعه حضور نداشته باشند، الگوهای جایگزین به ایفای نقش می‌پردازند و به‌عنوان مثال الگوهای غیرایرانی در دل کودکان جا خوش می‌کند و در اثر آن تربیت دینی با موانع منحرف‌کننده‌ای روبرو می‌شود (Hosseinzadeh, 2018, Vol 3: 67-68).

آسیب دیگری که می‌توان بیان کرد، عدم سنخیت الگوها با الگوگیرندگان است. آسمانی کردن الگوها باعث می‌شود که افراد آن‌ها را دور از خود بدانند و به سمت الگوبرداری از آنان نروند. ترسیم الگوهای مطلوب و شایسته باید به گونه‌ای باشد که دیگران او را دارای ویژگی‌های بسیار فراتر از توانایی خود ندانند. الگو در صورتی پذیرش خواهد داشت که میان او و الگوپذیر، ویژگی‌ها و خصوصیات مشترک و استعدادها همانند وجود داشته باشد، ولی این استعدادها در الگو بالفعل و در الگوپذیر بالقوه باشد تا الگوپذیر در صدد به فعلیت رساندن آن‌ها برآید. از این رو قرآن کریم در آیه ۱۱۰ سوره کهف^۱، پیامبر خدا (ص) را بشری همچون دیگران معرفی می‌کند؛ تنها تفاوت آن با دیگران این است که بر او وحی می‌شود. اگر الگو دست‌نیافتنی باشد، رغبت و انگیزه‌ای برای الگوبرداری از او به وجود نمی‌آید (Hosseinzadeh, 2018, Vol 3).

۲- قصه

یکی از ویژگی‌های انسان، «عقلانیت و تفکر» است. قوه عقل در انسان به صورت بالقوه نهادینه شده است، اما برای به فعلیت رساندن آن قوه باید آن را پرورش داد. یکی از راه‌های بسیار خوب برای پرورش قوه تعقل و تفکر، استفاده از قصه‌گویی است؛ چراکه خداوند متعال در آیه ۱۷۶ سوره اعراف صراحتاً یکی از اهداف قصه‌گویی را رشد تفکر انسان معرفی می‌کند.^۲ از دیگر ویژگی‌های انسان می‌توان به «نسیان و غفلت» اشاره کرد. ذهن انسان به گونه‌ای است که هرچند ظرفیت دانستن همه چیز را دارد، ولی آموزه‌های او به شکلی است که در یکدیگر تداخل می‌کنند و حداقل تا زمانی که به مرحله انسان کامل - انسان‌هایی همچون پیامبر (ص) و ائمه (ع) که با اتصال به خداوند، ظرفیت، استعداد و توانایی‌اش نامحدود می‌شود- نرسیده است، لایه‌های مختلف آموزه‌های او برخی، بعضی دیگر را می‌پوشانند و انسان نسبت به لایه‌های زیرین دچار غفلت و فراموشی می‌شود. از این رو قرآن کریم در آیه ۳ سوره یوسف، می‌فرماید: «ما

۶. «قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا». «من فقط بشری هستم مثل شما؛ (امتیاز این است که) به من وحی می‌شود که تنها معبودتان معبود یگانه است؛ پس هر که به لقای پروردگارش امید دارد، باید کاری شایسته انجام دهد و هیچ کس را در عبادت پروردگارش شریک نکند»

۷. «وَلَوْ سِئَنَّا لَرَغْنَا بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَآتَبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلَهُ كَمِثْلِ الْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاصْصُ الْفَصْصُ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ». و اگر می‌خواستیم، (مقام) او را با این آیات بالا می‌بردیم؛ و او به پستی گرایید و از هوای نفس پیروی کرد! مثل او همچون سگ (هار) است که اگر به او حمله کنی، دهانش را باز و زبانش را برون می‌آورد و اگر او را به حال خود واگذاری، باز همین کار را می‌کند؛ این مثل گروهی است که آیات ما را تکذیب کردند؛ این داستانها را (برای آنها) بازگو کن، شاید ببینندیشند.

برای غفلت‌زدایی از شما بهترین قصه‌ها را بازگو می‌کنیم»^۱. بنابراین، اهداف قصه‌گویی شامل: (۱) آموزش و اطلاع‌رسانی، (۲) ارائه الگو، (۳) انگیزش و پرورش قوه تفکر، (۴) عبرت‌دهی، است (Hosseinzadeh, 2018, Vol 3).

روش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات کیفی بوده و روش انجام پژوهش توصیفی - تحلیلی بوده و به شیوه استقرایی - قیاسی انجام شد. رویکرد کیفی به شناخت معانی، مفاهیم، توضیحات و ویژگی‌های موضوع مورد مطالعه کمک کرده و از اطلاعات جمع‌آوری‌شده، توصیف‌های تحلیلی، ادراکی و طبقه‌بندی‌شده به دست می‌آید (Delavar, 2009: 359). روش گردآوری اطلاعات پژوهش حاضر کتابخانه‌ای بوده و از ابزار فیش‌برداری استفاده گردید. جامعه پژوهش، کتب ادبیات کودکان در رده سنی «ب، ج» - دوره دبستان - و در سه حوزه معصومین (ع) و فرزندان ایشان، شهدای انقلاب اسلامی، اندیشه‌مندان و چهره‌های اسلامی بود که با توجه به این سه حوزه، ۲۳ جلد از کتب ادبیات کودک با رویکرد تعلیم و تربیت اسلامی بررسی شد. منابع مذکور شامل دو جلد از مجموعه «قهرمانان کربلا»، ۷ جلد از مجموعه «من اهل بیت (ع) را دوست دارم»، «قهرمان غدیر»، «بچه‌های عاشورا»، «اولین نفری که آمد»، «علی لندی»، «رد پای پدر»، «مثل یک پدر»، «بهترین رفیق باباجون»، «پروانه‌ها دوباره می‌رقصند»، «پرواز در گلستان»، «قهرمان به شکل خودم»، ۳ جلد از مجموعه «دانشمندان مسلمان و نمازهای یواشکی» بود. روش نمونه‌گیری هدفمند بوده و جامعه پژوهش در بازه زمانی سال ۱۳۹۹ تا رسیدن به مرحله اشباع نظری مورد بررسی قرار گرفت.

برای تحلیل یافته‌های به دست آمده، از روش تحلیل مضمون استفاده شد که به منظور طبقه‌بندی یافته‌ها در تبیین ویژگی‌های الگوی قهرمان در ادبیات کودک، فرایند کدگذاری در سه مرحله پایه، سازمان دهنده و فراگیر انجام شد.

جدول ۱. فهرست کتب ادبیات کودک با رویکرد تعلیم و تربیت اسلامی

حوزه	ناشر	نویسنده	چاپ	رده سنی	کد کتاب
مجموعه قهرمانان کربلا (جلد ام‌البینین)	نشر کتاب پارک	منصوره مصطفی‌زاده	چاپ چهارم، ۱۴۰۲	ج	۱
مجموعه قهرمانان کربلا (جلد زینب س)	نشر کتاب پارک	منصوره مصطفی‌زاده	چاپ سوم، ۱۴۰۱	ج	۲
مجموعه کتاب من اهل بیت (ع) را دوست دارم (جلد من امام صادق (ع) را دوست دارم)	نشر جمال قم	غلامرضا حیدری ابهری	چاپ ششم، بهار ۱۴۰۲	ب، ج	۳
مجموعه کتاب من اهل بیت (ع) را دوست دارم (جلد من امام حسن عسکری (ع) را دوست دارم)	نشر جمال قم	غلامرضا حیدری ابهری	چاپ پنجم، ۱۴۰۱	ب، ج	۴
مجموعه کتاب من اهل بیت (ع) را دوست دارم (جلد من امام جواد (ع) را دوست دارم)	نشر جمال قم	غلامرضا حیدری ابهری	چاپ چهارم، ۱۳۹۹	ب، ج	۵
مجموعه کتاب من اهل بیت (ع) را دوست دارم (جلد من امام علی (ع) را دوست دارم)	نشر جمال قم	غلامرضا حیدری ابهری	چاپ یازدهم، تابستان ۱۴۰۲	ب، ج	۶
مجموعه کتاب من اهل بیت (ع) را دوست دارم (جلد من امام حسن (ع) را دوست دارم)	نشر جمال قم	غلامرضا حیدری ابهری	چاپ ششم، ۱۴۰۱	ب، ج	۷
مجموعه کتاب من اهل بیت (ع) را دوست دارم (جلد من امام سجاد (ع) را دوست دارم)	نشر جمال قم	غلامرضا حیدری ابهری	چاپ پنجم، ۱۴۰۱	ب، ج	۸
مجموعه کتاب من اهل بیت (ع) را دوست دارم (جلد من امام کاظم (ع) را دوست دارم)	نشر جمال قم	غلامرضا حیدری ابهری	چاپ چهارم، بهار ۱۴۰۰	ب، ج	۹
قهرمان غدیر	نشر جمال	علیرضا سبحانی‌نسب	چاپ یازدهم، بهار ۱۴۰۲	ج	۱۰

مجموعه معصومین (ع) و فرزندان ایشان

حوزه	ناشر	نویسنده	چاپ	رده سنی	کد کتاب	
شبهای انقلاب اسلامی	نشر به نشر	طاهره ابید	چاپ دوم، ۱۴۰۲	ج	۱۱	
	سیمای شرق	مریم شجاعی پور	چاپ اول، ۱۴۰۰	ب، ج	۱۲	
	نشر کتابک	محدثه طباطبایی	چاپ سی و ششم، ۱۴۰۱	ب، ج	۱۳	
	نشر شهید کاظمی	منور ولی نژاد سمیه اسلامی	چاپ پا نزد هم، تابستان ۱۴۰۲	ج	۱۴	
	مثل یک پدر (ابو وهب) حاج حسین همدانی	نشــــر بیست‌وهفت بعثت	مازیار حاتمی	چاپ دوم، تابستان ۱۴۰۰	ج	۱۵
	بهترین رفیق بابا جون	نشــــر بیست‌وهفت بعثت	پگاه نیک‌طلب	چاپ اول، تابستان ۱۴۰۰	ب، ج	۱۶
	پروانه‌ها دوباره می‌رقصد	نشــــر بیست‌وهفت بعثت	زهرا خسروی	چاپ اول، تابستان ۱۴۰۰	ب، ج	۱۷
	پرواز در گلستان	نشــــر بیست‌وهفت بعثت	طاهره ظهوری	چاپ دوم، بهار ۱۴۰۱	ب	۱۸
	قهرمان، به شکل خودم	نشر راه یار	کلر ژوبرت	چاپ اول، ۱۴۰۱	ب	۱۹
	دانشمندان مسلمان: ابن سینا	نشر جمکران	مرضیه بابازاده خامنه	چاپ دوم، بهار ۱۴۰۲	ج	۲۰
دانشمندان مسلمان: ملاصدرا	نشر جمکران	مرضیه بابازاده خامنه	چاپ دوم، بهار ۱۴۰۲	ج	۲۱	
دانشمندان مسلمان ۳: خواجه‌نصیرالدین طوسی	نشر جمکران	مرضیه بابازاده خامنه	چاپ دوم، بهار ۱۴۰۲	ج	۲۲	
نمازهای یواشکی	نشر به نشر	علی باباجانی	چاپ دوم، ۱۴۰۱	ب، ج	۲۳	

شبهای انقلاب اسلامی

اندیشمندان و چهره‌های اسلامی

Homepage: <https://itt.cfu.ac.ir/>

یافته‌ها

در این پژوهش کتب مختلفی در رده سنی «ب و ج» - دوره دبستان - موردبررسی قرار گرفت و از ۲۳ جلد کتاب در بازه زمانی مذکور و در سه حوزه، معصومین (ع) و فرزندان ایشان، شهدای انقلاب اسلامی، اندیشمندان و چهره‌های اسلامی، اطلاعات مربوطه گردآوری شد. نتایج حاصل از تحلیل یافته‌ها، به ۲۰۴ کد پایه، ۳۳ کد سازمان دهنده و ۱۳ کد فراگیر انجامید که شرح آن در جداول ذیل ارائه شده است.

جدول ۲. نمونه فرآیند احصاء کدهای پایه از متن کتب

کد کتاب	متن و شماره صفحه	کد پایه
۸ کد	امام سجاد (ع)، در کاخ یزید شجاعانه سخنرانی کرد و خاندان پیامبر (ص) را معرفی نمود و درباره تلاش آن‌ها در راه اسلام گفت. (صفحه ۸)	✓ شجاعت در سخنرانی
	امام سجاد (ع) بسیار خوش‌اخلاق بود و خودش را برتر از دیگران نمی‌دانست.	✓ معرفی کردن خاندان پیامبر (ص) و بیان تلاش‌هایشان در راه اسلام
	وقتی سوار بر اسب از کوچه‌ای می‌گذشت، به مردم پیاده نمی‌گفت کنار بروند و به او راه بدهند. (صفحه ۱۳)	✓ خوش‌اخلاقی
	او برای راحتی و آسایش مردم، از هیچ تلاشی کوتاهی نمی‌کرد؛ اگر می‌دید وسط راه تکه سنگ یا کلوخی افتاده، از اسب و الاغش پیاده می‌شد و آن را از سر راه مردم برمی‌داشت. (صفحه ۱۴)	✓ عدم خودبتریبینی
		✓ عدم بیان کنار برو به مردم پیاده
		✓ تلاش در جهت راحتی و آسایش مردم

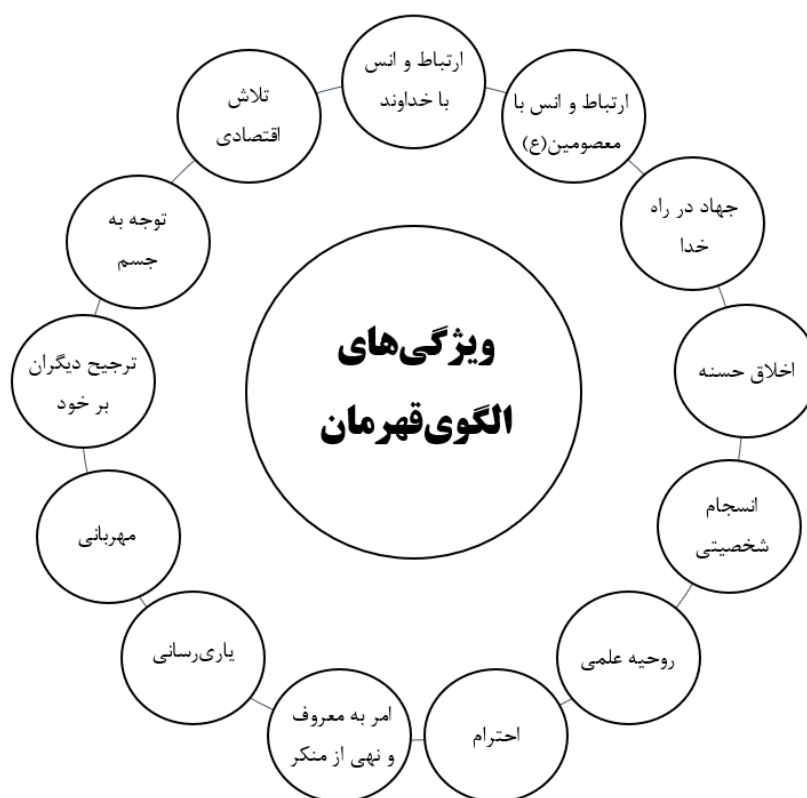
کد کتاب	متن و شماره صفحه	کد پایه
	امام با حیوانات خیلی مهربان بود. شتری داشت که با آن بیست بار به حج رفته بود؛ اما در این مدت حتی یک‌بار هم به او شلاق نزده بود. (صفحه ۱۴)	✓ برداشتن سنگ و کلوخ از سر راه مردم ✓ مهربانی با حیوانات ✓ شلاق نزدن به شتر
	چیزی که از علی قهرمان ساخت، قلب پاک و روح ایثارگرش بود. همه نوجوان‌ها علی لندی هستند، اگر مثل او جز خودشان به فکر دیگران هم باشند و تمرین کنند گاهی دیگران را هم به خودشان ترجیح دهند. (صفحه ۳)	✓ پاکی قلب ✓ روح ایثارگر ✓ به فکر دیگران بودن
	علی ورزش شکار بود. عضو مدرسه فوتبال بود و زیر نظر عمویش ورزش رزمی می‌کرد. کشتی هم می‌گرفت؛ چون می‌دانست برای کمک به دیگران به جز قلب مهربان، باید جسمی قوی هم داشته باشد؛ مثل جهان پهلوان تختی و شهید ابراهیم هادی. (صفحه ۸ و ۹)	✓ ورزشکار بودن (فوتبال) ✓ ورزش رزمی کردن
کد ۱۳	علی به محض شنیدن صدای آن‌ها پابره‌نه دوید بیرون. باورکردنی نبود. خانه همسایه داشت در آتش می‌سوخت. علی رفت داخل. پای خانم همسایه را که آتش گرفته بود با دست خاموش کرد و آن‌ها را نجات داد. ولی خودش... (صفحه ۱۶)	✓ کشتی‌گیر بودن ✓ قلب مهربان ✓ جسم قوی ✓ پابره‌نه بیرون دویدن به منظور کمک به دیگران
	نزدیک اربعین بود. عموهای علی داشتند می‌رفتند کربلا. علی گذرنامه نداشت، ولی دلش کربلا می‌خواست. پاپا به او قول داد سال بعد بروند کربلا... (صفحه ۱۵)	✓ با دست خاموش کردن آتش پای همسایه و نجات آن
	چند روز بیشتر به اربعین نمانده بود. توی بیمارستان وقتی از علی پرسیدند: چه آرزویی داری، گفت: آرزو دارم برم کربلا. (صفحه ۲۲)	✓ آرزوی رفتن به سفر کربلا و آبرسانی به خانواده امام حسین (ع)
	علی همان‌طور که به صدای دل‌نشین آب‌گوش سپرده بود، با خودش فکر می‌کرد: کاش کربلا هم بودیم و می‌توانستیم به خانواده امام حسین (ع) آب برسانیم. (صفحه ۱۳)	

جدول ۳. مفاهیم مستخرج از فرایند کدگذاری در قالب کدهای پایه، سازمان دهنده و فراگیر

کد فراگیر	کد سازمان دهنده	کد پایه
	عبودیت	زیاد سجده کردن (۸) _ زینت عبادت‌کنندگان بودن (۸) _ علاقه به دعا کردن (۸) _ بایمان بودن (۹) _ به یاد خدا بودن (۹) _ بیشتر وقت را به عبادت گذراندن (۹) _ علاقه داشتن به خدا (۱۰) _ نماز خواندن (۱۴ و ۱۷ و ۱۸) _ سروقت نماز خواندن (۱۷) _ وضو گرفتن (۱۸) و (۲۳) _ نماز شب خواندن (۲۳)
ارتباط و انس با خداوند	توکل بر خدا انس با قرآن	شکایت را به خدا بردن و او را بهترین پناه دانستن (۲) _ زیاد دیدن شرایط سخت (۲) _ امید به خدا داشتن (۱۹) _ دریافت کمک از طرف خداوند (۱۹) گوش دادن به صدای قرآن هنگام خواب (۱۳) _ بوسیدن قرآن (۱۸) _ قرآن خواندن (۱۸) _ روخوانی و حفظ قرآن در کودکی (۲۲)
	دوری از گناه	خجالت کشیدن از خدا اگر کار اشتباهی انجام دهد (۷) _ پاک‌ی قلب (۱۳) _ تقلب نکردن در امتحان چون خدا این کار را دوست ندارد (۱۷) _ نوشتن و محاسبه کارهای اشتباه (۱۷) _ تکرار نکردن کارهای اشتباه (۱۷)
	مطیع امام بودن	شمساز نکردن امام و گریه نکردن مقابل چشم دشمن (۲) _ گوش دادن به درخواست امام و انجام دادن کاری که امام خواسته (۲)
ارتباط و انس با معصومین (ع)	علاقه به معصومین (ع)	شکایت را به پیامبر خدا (ص) بردن و او را بهترین پناه دانستن (۲) _ علاقه به پیامبر (ص) (۱۰) _ آرزوی رفتن به سفر کربلا (۱۳) _ آرزو آبرسانی به خانواده امام حسین (۱۳) _ عزم در جهت دیدار قبور امامان شیعه (۲۲)
	تلاش در جهت حفظ	تلاش‌های امام در جهت فراموش نشدن سخنان پیامبر (ص) و احکام و اعتقادات اسلامی (۳)

کد فراگیر	کد سازمان دهنده	کد پایه
	سخنان پیامبر (ص)	
	داشتن الگوی مناسب	انتخاب حضرت قاسم به عنوان الگو (۱۳)
جهاد در راه خدا	مبارزه با دشمنان و ظالمان	مبارزه با افراد ظالم و ستمگر (۹) _ جلوی قاچاقچی‌ها را گرفتن (۱۴) _ شهید شدن (۱۴) و ۱۷ و ۱۸) _ به جبهه و جنگ رفتن (۱۶) _ به جبهه رفتن (۱۷ و ۱۸) _ زخمی شدن (۱۸) _ مقابل ظلم و ستم ایستادن (۱۸) _ جلوی ویرانگری مغولان را گرفتن (۲۲) _ همکاری در جهت مبارزه با ظلم (۲۲)
	اشتیاق برای مبارزه	گریه کردن و التماس کردن برای رفتن به جنگ (۱۱) _ شور و اشتیاق داشتن برای رفتن به جنگ (۱۱) _ علاقه به زود خوب شدن و جنگیدن با دشمن (۱۶)
اخلاق خوب	اخلاق خوب	خوش اخلاقی (۷ و ۸ و ۱۶ و ۱۸) _ با ادبی (۷) _ خوب حرف زدن با مردم (۷) _ عدم انتقام جویی از دیگران (۹) _ صبور (۹) _ عصبانی نشدن در مقابل بد رفتاری‌ها و جلوی خشم خود را گرفتن (۹) _ معتمد بودن (۱۲ و ۲۲) _ شادابی (۱۶) _ شوخی بدون ناراحت کردن دیگران (۱۶) _ لبخند به لب داشتن (۱۸) _ آرامش داشتن (۱۸) _ لبخند زدن به فرزند (۲۳)
اخلاق حسنه	شجاعت	سخنرانی کردن در مقابل دشمن (۲ و ۸) _ خود را مابین امام و دشمن قرار دادن (۲) _ حمله کردن به دشمن و فرار نکردن از او (۱۰) _ شجاع و نترس (۱۰ و ۱۱ و ۱۸) _ شمشیر در هوا چرخاندن (۱۱) _ از جنگ نترسیدن (۱۱) _ ابراز توانایی برای جنگیدن (۱۱) _ با دست خاموش کردن آتش پای همسایه (۱۳) _ نترسیدن از نیروهای شاه (۱۶)
انسجام شخصیتی	عدالت وفاداری	حکومت عادلانه داشتن (۶) _ بین مردم فرق نگذاشتن (۶) جدانشدن از امام (۲) _ تنها نگذاشتن امام (۲) _ علاقه به همراهی امام (۲) _ تنها نگذاشتن دوست‌های زخمی (۱۶) _ خود را به دوست زخمی رساندن (۱۸)
	ثبات قدم	نشان ندادن غم شهادت فرزندان به دیگران (۲) _ پیشیمان نبودن بعد از کمک به دیگران (۱۳) _ اثبات طرفداری از امام حسین (ع) (۱۳)
دانش‌افزایی	روحیه علمی	به دنبال شناسختن خدا بودن (۹) _ درس خواندن (۱۴) _ زرنگ بودن (۱۶) _ نمره خوب گرفتن (۱۶) _ خواندن کتاب (۱۸ و ۲۱) _ مطالعه و نوشتن حتی در روزهای سخت (۲۰) _ زود یاد گرفتن خواندن و نوشتن (۲۱) _ آشناسختن با علوم دینی و اسلامی (۲۱) _ پر شور و پر سرشگر بودن (۲۱ و ۲۲) _ از کودکی در محیط درس بودن (۲۲) _ دور شدن از خانواده برای تحصیل (۲۲) _ کسب علم از اساتیدی مثل سراج و عطار نیشابوری و... (۲۲) _ شوق به آموختن و یادگیری داشتن (۲۲) _ تسلط به زبان پارسی و عربی (۲۲) _ راهگشای علم جهان (۲۲) _ پیشنهاد ساخت رصدخانه دادن (۲۲)
	آموزش علوم دینی	بیان و تفسیر و توضیح سخنان پیامبر (ص) در کلاس درس (۳) _ آماده کردن مردم برای غیبت امام مهدی (عج) (۴) _ سخن گفتن با یاران درباره امام غائب (۴) _ معرفی کردن خاندان پیامبر (ص) و بیان تلاش‌هایشان در راه اسلام (۸) _ آموزش اخلاق اسلامی و مسائل دینی در قالب دعا (۸)
احترام	احترام به نعمات الهی و احترام به معصومین (ع) و قرآن	ارزشمند دانستن نعمت‌های خدا (۹) _ احترام گذاشتن به نعمت‌های خدا مخصوصاً نان (۹) احترام به فرزندان حضرت فاطمه (۱) _ اولویت دادن بچه‌های حضرت فاطمه (س) در هنگام غذا و خرید بر فرزندان خود (۱) _ روی زمین نشستن به احترام قرآن (۲۳)
	احترام به بزرگ‌ترها	احترام به بزرگ‌ترها حتی با وجود انجام دادن کار اشتباهشان (۷) _ اجازه گرفتن از عمو برای رفتن به جنگ (۱۱)
امربه معروف و نهی از منکر	سفارش به خوبی‌ها	علاقه به فرزندان حضرت فاطمه (س) را از پسران خود خواستن (۱) _ سفارش به دیگران جهت کمک به نیازمندان (۳) _ سفارش دیگران به نیکوکاری (۴) _ توصیه به دفاع کردن از خود در مقابل ظلم و زور و ترسو نبودن (۱۷) _ توصیه به نکشتن و آسیب نرساندن به مردم (۲۲) _ تشویق به کارهای فرهنگی و انسان دوستانه (۲۲) _ توصیه کردن به رعایت صرفه جویی (۲۳) _ بیان اینکه قرآن روی زمین نباشد (۲۳)
	بازداری از بدی‌ها	اجازه ندادن به کسی که به نان بی‌احترامی کند (۹) _ تلاش در جهت جلوگیری از رفتارهای

کد فراگیر	کد سازمان دهنده	کد پایه
		زشت (۹)
کمک به نیازمندان		یاری نیازمندان حتی در شب‌های بارانی (۳) _ نیکوکاری به نیازمندان (۴) _ کمک به نیازمندان (۵) _ کمک کردن به فقیران (۷) _ بخشیدن نیمی از دارایی خود به فقیران سه بار (۷) _ پینه‌بستن شانه‌ها در اثر کیسه نان و غذا برای فقیران بردن (۸) _ کمک کردن به نیازمندان بدون معرفی خود به آنان (۸) _ تلاش در جهت راحتی و آسایش مردم (۸) _ برداشتن سنگ و کلوخ از سر راه مردم (۸) _ پابرهنه بیرون دویدن به‌منظور کمک به دیگران (۱۳) _ کمک کردن به سالمند در هنگام عبور از خیابان (۱۳) _ کیف و کفش خریدن برای بچه‌های روستا از حقوق خود (۱۷) _ پول برای درمان بیماران نگرفتن (۲۰) _ کمک به مردم تهی‌دست و درمانده (۲۰)
کمک به مسلمانان		نیکی به برادران و خواهران دینی (۹) _ تلاش برای برگرداندن زخمی‌ها به عقب و مداوایشان (۱۶) _ صحبت کردن با رزمندگان هنگام دل‌گرفتگی شان (۱۸) _ کنار رزمنده‌ها بودن و به آن‌ها کمک کردن (۱۸) _ پُر کردن ظرف آب برای وضوی رزمنده‌ها برای نماز صبح (۱۸) _ روحیه‌دادن به رزمنده‌ها به جهت خسته و ناامید نشدنشان (۱۸)
کمک به والدین		کمک در کارهای خانه (۱۳) _ مسئولیت کارهای بیرون از خانه و خرید خانه را بر عهده داشتن (۱۳) _ چشم‌گفتن به مادر و انجام دادن کار او (۱۴) _ کمک به پدر در کشاورزی (۱۷) _ تلاش برای اینکه آب در دل مادر تکان نخوردن (۱۴) _ کمک به مادر و پدر (۱۸) _ کمک مالی به پدر (۱۹)
کمک به امنیت عموم مردم		محافظت کردن از مردم (۱۵) _ خیال دیگران را به‌واسطه وجود خود راحت کردن (۱۵) _ ایجاد امنیت برای محله (۱۵) _ علاقه به کمک به دیگران (۱۶) _ دفاع کردن از کشور و مردم (۱۶) _ زحمت کشیدن برای مراقبت از مردم (۱۷) _ جنگیدن با دشمن به خاطر خانواده‌های کشور (۱۷) _ حفظ جان مردم ایران (۲۲)
مهربانی با انسان‌ها		مهربانی (۵ و ۷ و ۱۲ و ۱۷ و ۲۳) _ مهربانی با مردمی که به او دشمنام داده‌اند (۷) _ قلب مهربان داشتن (۱۳) _ جواب سلام مردم را با مهربانی دادن (۲۳)
مهربانی با حیوانات و طبیعت		مهربانی با حیوانات (۷ و ۸) _ شلاق‌زدن به شتر (۸) _ جنگلبان‌بودن (۱۴) _ آب و دانه گذاشتن برای پرند (۱۸) _ پا روی چمن نگذاشتن (۲۳)
ایثارگری		غمگین بودن حضرت زینب (س) از واقعه کربلا درعین حال، رسیدگی کردن به بچه‌ها (۲) _ روح ایثارگر داشتن (۱۲) _ به فکر دیگران بودن (۱۲) _ دیگران را به خود ترجیح دادن (۱۳)
ترجیح دیگران بر خود		عدم خودخواهی و غرور (۷) _ مغرورانه سخن نگفتن (۷) _ عدم خودبرتربینی (۸) _ عدم بیان کنار برو به مردم پیاده (۸) _ در نیمه‌شب لامپ را روشن نکردن به خاطر اینکه کسی بیدار نشود (۲۳) _ یک تکه اسفنج زیر شیر آب گذاشتن (۲۳)
قوت بدنی		فتح قلعه خیبر با قدرت خدایی (۱۰) _ قوت (۱۰) _ فوتبال بازی کردن (۱۳ و ۱۸) _ ورزش رزمی کردن (۱۳) _ کشتی‌گیر بودن (۱۳ و ۱۷) _ قوی‌تر شدن (۱۹)
توجه به جسم		تمیز و مرتب بودن (۱۶) _ علاقه به هر روز دوش گرفتن (۱۶)
بهداشت جسم		لباس کار پوشیدن (۳) _ بیل به دست گرفتن (۳) _ سختی و رنج برای به دست آوردن هزینه‌های زندگی (۳) _ کار کردن (۱۴ و ۱۹) _ تلاش کردن (۱۹) _ دستمال‌کاغذی را به چهار قسمت تقسیم کردن و صرفه‌جویی در استفاده از آن (۲۳)
تلاش در جهت کسب روزی حلال		
تلاش اقتصادی		

نمودار ۱- ویژگی‌های الگوی قهرمان مبتنی بر یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف واکاوی ویژگی‌های الگوی قهرمان، با رویکرد اسلامی در ادبیات کودکان دوره ابتدایی انجام شد و در جهت پاسخ به سؤال اساسی پژوهش، ۱۳ ویژگی ارتباط و انس با خدا، ارتباط و انس با معصومین (ع)، جهاد در راه خدا، اخلاق حسنه، انسجام شخصیتی، روحیه علمی، احترام، امر به معروف و نهی از منکر، یاری‌رسانی، مهربانی، ترجیح دیگران بر خود، توجه به جسم و تلاش اقتصادی، از بین کتب اسلامی مورد مطالعه در حیطه الگو و قهرمانی، احصاء گردید. طبق نتایج حاصل، پژوهشگران دیگری نیز به حوزه ادبیات کودکان در موضوعاتی همچون بررسی تأثیر تربیتی قصه‌های قرآنی در تربیت دینی کودکان، بررسی نقش تلویزیون در تحکیم ارزش‌های ادبیات کودکان و نوجوانان، الگوی «قهرمان» در داستان‌های غنایی «عاشیق‌لار» و یا به‌طور خاص به حوزه الگو در موضوعاتی همچون نقش و جایگاه الگوها در تربیت اخلاقی، نقش الگو در تربیت فرزند از منظر قرآن کریم، نگاهی به ابعاد مفهومی و کارکردی الگو و اسوه در تربیت و تبلیغ دینی توجه کرده و به نتایج قابل توجهی دست یافته‌اند، اما پژوهشی که موضوع الگوی قهرمان در ادبیات کودک را بررسی کند، یافت نشد.

در این پژوهش، به‌منظور انسجام‌بخشی، یافته‌های احصاء شده ذیل روابط چهارگانه انسانی: رابطه با خود، خالق، خلق و طبیعت طبقه‌بندی شدند. این نوع طبقه‌بندی با عنوان تعامل چهارگانه انسان، در حوزه‌های اخلاق، فرهنگ و تربیت به چشم می‌خورد. از نگاه قرآن چهار رابطه انسان با خدا، خود، خلق و طبیعت، خاستگاه رشد و تربیت انسان را تشکیل می‌دهد. ارتباط با خدا در قالب ایمان، پرستش، توکل و استغفار قابل تکامل شناخته می‌شود و ارتباط با خود به معنای خداگونه شدن پذیرفته شده است که تکامل بی‌نهایت را قابل پیش‌بینی می‌نماید. خودشناسی حقیقت نوع‌شناختی دارد و این مبنای تکامل اجتماعی در قالب عدالت‌خواهی و مدرسانی است که با الگوگیری از خوبان تاریخ

و دوری از بدان نیز در ارتباط است. ارتباط با طبیعت با سه نوع سودخواهی، یعنی رسیدن به خود، اشباع حس زیادوستی و استفاده از نعمت‌های نامحدود معنا می‌شود (Sajjadi, 2009). خدا آگاهی یک ساختار نهفته در درون است که به شخصیت، توحید یافتگی و انسجام می‌بخشد. این روند در جهت توحید، به‌عنوان یک اصل حاکم در عالم بوده و انسان نیز از این قاعده کلی مستثنا نیست (Hosseini et al., 2021: 102)؛ بنابراین، خداخواهی و ارتباط با خالق از نیازهای فطری بشر است. زمانی یک انسان خود ساخته در اسلام به‌عنوان اسوه و قهرمان معرفی می‌شود که در صدد رشد خود، منبع آفرینش را در نظر گرفته و در جهت شناخت و عمل در راستای فرامین حق، گام بردارد. ارتباط و انس با خدا، جهاد در راه او و ارتباط و انس با معصومین (ع) _ آنانی که فرستادگان خدایند _ از «اولین، دومین و سومین ویژگی‌های الگوی قهرمان» در پژوهش حاضر است که ذیل این ارتباط قرار می‌گیرد. به دنبال عبودیت، دوری از گناه، توکل بر خدا و انس با کتاب اوست که انسان با خداوند ارتباط گرفته و در نتیجه، موظف می‌شود تبری و تولی داشته باشد؛ یعنی در حقیقت به نظر می‌رسد که جهاد در راه خدا و انس با معصومین (ع) را می‌توان ثمره انس با خداوند دانست. هنگامی که فردی اشتیاق به مبارزه با ظالمان داشته باشد (کد ۱۱ و ۱۶) و در مقابل دشمنان ایستادگی کند (کد ۱۸)، در حقیقت به دشمنی با دشمنان خدا رفته و زمانی که با معصومین (ع) مانوس شود، مطیع اوامر شان باشد (کد ۲) و آنان را سرمشق و الگوی خود قرار دهد (کد ۱۳)، به دوستی با دوستان خدا رفته است و مزین به تبری و تولی شده است؛ بنابراین، الگوی قهرمان در اسلام کسی است که سراسر زندگی‌اش رنگ و بوی الهی دارد و انس و ارتباط با خالق را در عمق وجودش می‌توان یافت. با پذیرفتن این مؤلفه‌های مهمی که بر شمرده شد، می‌توان خط بطلانی بر قهرمانان دروغین که منکر وجود خالق مدبر و فرستادگان او هستند، کشید و قهرمانان واقعی را در وهله اول ائمه معصومینی همچون امام سجاد (ع) دانست که سراسر زندگی خود را به عبادت گذرانده و به دعا و راز و نیاز مشغول هستند (کد ۸) و در وهله دوم شهادی دانست که با الگوبرداری از این معصومین (ع) در مسیر الهی گام برداشته و جهاد می‌کنند (کد ۱۳).

از طرفی دیگر، در رابطه با خویشتن، انسان در تلاش است که در دو بُعد روحانی و جسمانی ویژگی‌های مطلوبی در خود ایجاد کرده و خود را ارتقاء دهد. انسان فطرتاً میل به کمال دارد و با اشتیاق سیری ناپذیر، در تکاپوی صعود به مدارج کمال، تعالی و ترقی است (Mohammadi, 2022: 29). طبق یافته‌های پژوهش، انسجام شخصیتی، اخلاق حسنه، روحیه علمی در بُعد روحی و معنوی و تلاش اقتصادی و توجه به جسم در بُعد جسمانی و دنیوی، به‌عنوان ویژگی‌هایی از الگوی قهرمان، در ذیل رابطه با خویشتن قرار می‌گیرد. در رابطه با انسجام شخصیتی به‌عنوان «چهارمین ویژگی الگوی قهرمان»، یافته‌های پژوهش بیانگر ویژگی‌های بارزی همچون، شجاعت، عدالت، وفاداری و ثبات قدم به‌عنوان مصادیق شخصیت یکپارچه است. شجاعت حضرت زینب (س) در واقعه کربلا (کد ۲)، نترس بودن شهید نوجوان علی لندی (کد ۱۳)، شمشیر در هوا چرخاندن حضرت علی‌اکبر در میدان جنگ (کد ۱۱) و نترسیدن امام خمینی از نیروهای شاه (کد ۱۶)، نشان‌دهنده شجاعت و نترس بودن نظری و عملی این الگوها در ادبیات اسلامی کودک است. تلاش امام علی (ع) در راستای برقراری حکومت عادلانه (کد ۶) نیز نشان‌دهنده مصداق دیگری از شخصیت منسجم، به منظور اجرای عدالت است. به‌علاوه، همراهی امام و پشیمان نبودن از کمک به ایشان توسط حضرت زینب (س) در واقعه کربلا (کد ۲)، رها نکردن رفیق زخمی در دوران هشت سال دفاع مقدس (کد ۱۶ و ۱۸)، حاکی از وفاداری و ثبات قدم این الگوها در منابع پژوهش است که با تلاش در راستای ارتقاء بُعد روحی، به یک شخصیت منسجم و یکپارچه دست یافته‌اند. «پنجمین ویژگی الگوی قهرمان» در پژوهش حاضر، ذیل ارتقاء بُعد روحی انسان در رابطه با خویشتن، اخلاق حسنه است. زمانی که انسان در تلاش برای مزین شدن به خلق و خوی نیکو باشد، همچون امام حسن (ع) با دیگران خوب حرف بزند (کد ۷)، در اکثر اوقات مانند امام خمینی لبخند به لب داشته باشد و با تأسی از امام کاظم (ع) خشمش را کنترل کند (کد ۹)، با ارتقاء این مکارم اخلاقی، شایستگی الگوشدن را پیدا می‌کند.

«ششمین ویژگی الگوی قهرمان» در این پژوهش، ذیل ارتقاء بُعد روحی انسان در رابطه با خویشتن، روحیه علمی

دا شدن او است. انسان عالم که در صدد دانش‌افزایی با شد و در پی آن اهل عمل بوده و علم و دانش خود را به دیگران بیاموزد، به نحوی به شایستگی الگوشدن یافته است. دانشمندانی چون ابن‌سینا (کد ۲۰)، ملاصدرا (کد ۲۱)، خواجه‌نصیرالدین طوسی (کد ۲۲) از آن‌جهت الگو هستند که مشتاقانه زندگی خود را صرف کسب علم و دانش کرده‌اند و با سفر کردن از دانشمندان مختلف جهان کسب فیض کرده و علوم خود را نیز به دیگران منتقل کرده‌اند.

«هفتمین و هشتمین ویژگی الگوی قهرمان» در ادبیات کودکان دوره ابتدایی که در بُعد جسمانی و دنیوی رابطه با خویشستن قرار می‌گیرد، تلاش اقتصادی و توجه به جسم است. یک الگو علاوه بر توجه به بُعد روحانی، باید به بعد جسمانی خود نیز در حد تعادل توجه داشته و آن را ارتقاء دهد. انسان برای رفع نیازهای مادی و دنیوی ناچار است که کار کند و با تلاش و کوشش خود، روزی حلال را سر سفره برده و نیازهای مربوط به جسمش را از این طریق تأمین کند. الگوهایی مانند امام صادق (ع) که لباس کار می‌پوشید (کد ۳) و امام خمینی که در مصارف دنیوی صرفه‌جویی می‌کنند (کد ۲۳)، نشان‌دهنده تلاش اقتصادی آنان در این دنیا است. همچنین تمیز و مرتب‌بودن رزمندگان در جنگ (کد ۱۶)، ورزش کردن و قوت بدنی (کد ۱۳) از مصادیق توجه به جسم و اهمیت این امر است.

در سومین رابطه از روابط چهارگانه آدمی، می‌توان به رابطه با خلق اشاره کرد. انسان موجودی اجتماعی است که احساس نیاز به معاشرت صمیمانه با دیگران، یکی از جلوه‌های زندگی اجتماعی او است (Mohammadi, 2022: 124). به همین علت، علاوه بر ارتباط با خویش و خالق خود، نیازمند ارتباط با دیگر انسان‌ها است. بنا بر «دهم تا سیزدهمین ویژگی الگوی قهرمان» احصاء شده از منابع پژوهش، زمانی انسان می‌تواند در دنیا و آخرت به موفقیت برسد که در ارتباط خود با دیگران، مواردی همچون احترام به دیگر انسان‌ها، یاری‌رسانی به آنان، ترجیح دیگران بر خود و مهربانی به دیگران را مدنظر قرار داده و در زندگی رعایت کند. احترام گذاشتن به بزرگ‌ترها (کد ۷ و ۱۱) و معصومین (ع) (کد ۱)، هم‌به‌صورت کلامی و هم عملی، یاری‌رسانی به مسلمانان (کد ۹، ۱۶ و ۱۸)، نیازمندان (کد ۸، ۱۸ و ۲۰)، سالمندان و عموم مردم (کد ۱۵، ۱۷، ۱۶ و ۲۲)، مهربانی با انسان‌ها (کد ۵، ۱۷ و ۲۳)، حیوانات و طبیعت (کد ۷، ۸ و ۲۳)، از مصادیق آن است. همچنین، وقتی در صدد تعریف الگوی قهرمان در اسلام هستیم، بنا بر «سیزدهمین ویژگی الگوی قهرمان» در این پژوهش، باید به امر مهم دیگری نیز توجه کرد. قهرمان در ادبیات ملل مختلف، کسی است که حداقل به دیگران کمک کرده و مشکل آن‌ها را حل کند؛ اما در اسلام این کمک فقط در بُعد جسمانی و مالی خلاصه نشده و امر به معروف و نهی از منکر که ابعاد وسیع‌تر روحی و جسمی را شامل می‌شود، به‌عنوان واجبی در نظر گرفته شده که هر انسانی و به طریق اولی، یک الگو باید آن را در زندگی رعایت کند؛ بنابراین، توصیه به آسیب‌نرساندن به کسی (کد ۲۲)، سفارش به رعایت صرفه‌جویی (کد ۲۳)، تشویق به کارهای فرهنگی (کد ۲۲)، توصیه به دفاع کردن از خود (کد ۱۷) و امر به نیکوکاری (کد ۴)، از مصادیق امر به معروف و بازداري از بی‌احترامی و انجام کارهای ناشایست (کد ۹)، از نمونه‌های نهی از منکر است.

آخرین رابطه از روابط چهارگانه انسان، رابطه با طبیعت است. انسان در خلأ زندگی نمی‌کند، بلکه او در بستر محیطی سکونت داشته و از کلیه مخلوقات عالم استفاده می‌کند. درست است که طبق آیه ۷۰ سوره اسراء، انسان اشرف مخلوقات است و تمامی مخلوقات این جهان برای زندگی او آفریده شده‌اند؛ اما هنگام استفاده از نعمات این عالم، مسئولیت‌هایی نیز دارد. در بین تحقیقات مورد مطالعه، معدود نویسندگانی بودند که به این امر مهم اشاره کرده باشند و این یکی از خلأهای موجود در بین منابع پژوهش حاضر در زمینه قهرمان‌پردازی بود. تنها نمونه‌های یافت شده در بین کتب، احترام به نعمات الهی همچون نان (کد ۹)، مهربانی با حیوانات و شلاق نزدن آن‌ها (کد ۷، ۸، ۱۸) و پانگذاشتن بر چمن (کد ۲۳) بود که ذیل دهمین و سیزدهمین مؤلفه الگوی قهرمان بیان گردید.

به‌طور کلی با برشمردن این ۱۳ ویژگی می‌توان با ویژگی‌هایی که الگوی قهرمان دارد، آشنا شد؛ لکن نمی‌توان با قاطعیت گفت که هر الگویی که به‌عنوان قهرمان معرفی می‌شود، همه این مؤلفه‌ها را به‌طور کامل و جامع دارد، بلکه تمامی انسان‌ها با تلاش و هدفی که در زندگی داشته‌اند، ممکن است در برخی ویژگی‌ها قوی‌تر عمل کرده و برخی را

نیز در سطح حداقلی داشته، یا در برخی ابعاد دارای ویژگی‌های مطلوب نباشند. پس باید به این نکته مهم توجه داشت که در تقلید و الگوبرداری از قهرمانان، به آسیب‌هایی همچون الگوگیری از جنبه‌های نامطلوب یک قهرمان توجه کرد و عقلانی الگوبرداری کرد. جامع‌ترین الگوهایی که می‌توان در تمامی ابعاد از آن‌ها الگو گرفت، انبیاء و ائمه معصومین (ع) هستند. آن‌ها به واسطه معصومیت و دور بودن از گناه، در همه ابعاد طبق دستور خداوند عمل کرده و بهترین کار را انجام می‌دهند. پس الگوی غیرقابل خدشه و تام و تمام معصومین (ع) هستند که تمام گفتار و رفتارهای آنان برای ما انسان‌ها سند است؛ اما سایر الگوها به میزان ارتباط و نزدیکی که با شخصیت معصوم (ع) دارند، برای ما ارزشمند بوده و هر الگویی ممکن است فقط در ابعاد خاصی الگو باشد؛ بنابراین، الگوها دارای سلسله‌مراتبی هستند که در رأس آن‌ها معصومین (ع) قرار دارند که نزدیک‌ترین افراد به خداوند هستند. البته برای شروع تربیت الگویی می‌توان از شخصیت‌های ملموس و عینی‌تر برای کودکان بهره گرفت. ارائه الگوهای عینی و ملموس، نقطه ضعف ادبیات اسلامی موجود است، چراکه در صدد آسمانی کردن الگوها است. به بیانی دیگر، متریبان باید نسبت به تک‌بعدی بودن الگوها و قهرمانان ورزشی آگاه باشند تا از هر جهت از آن‌ها پیروی نکنند. در این مسئله آسیب‌های زیادی وجود دارد؛ زیرا آن‌ها معمولاً قهرمانان سینمایی، ورزشی و دیگر قهرمانان را به دلیل موفقیت‌هایی که دارند، الگوی کودک قرار می‌دهند؛ درحالی‌که معمولاً آن‌ها از لحاظ اخلاقی، اجتماعی و دینی صلاحیت‌های لازم برای الگو شدن را ندارند. پس الگوهای غیرمعصوم همواره در معرض خطا و اشتباه هستند و نباید خود را تسلیم محض آن‌ها ساخت، بلکه باید بر اساس معیارها و ملاک‌های شرعی، هر از چندگاهی رفتارهای الگو را بسنجند و در صورت انحراف از معیارها، در الگوبرداری خود از آن‌ها تجدیدنظر کنند (Hosseinzadeh, 2018, Vol 3).

یکی از نقاط ضعف کتب اسلامی کودک موجود در منابع پژوهش، کم‌توجهی به ارتباط قهرمانان با افرادی همچون معلم و مربی، دو ست و هم‌سال و همچنین شخصیت‌های رسانه‌ای است. این کتب بیشتر والدین را به عنوان محیط پیرامونی کودک معرفی کرده‌اند، اما امروزه محیط اثرگذار بر کودک فراتر از آن رفته و معلم، دوست، شخصیت‌های رسانه‌ای نیز از افراد بسیار تأثیرگذار بر کودک محسوب می‌شوند. از دیگر نکات منابع ادبی پژوهش حاضر که از آن می‌توان به عنوان نقطه قوت یاد کرد، هم‌سنخ بودن الگوها با انسان است. الگوی هر انسانی باید از جنس و سنخ خودش، یعنی از سان باشد؛ زیرا هر چه این الگو به انسان نزدیک‌تر باشد، بهتر می‌توان با او ارتباط برقرار کرده و خودش را با او منطبق کند. این رویکرد، شخصیت‌های تخیلی همچون مرد عنکبوتی را زیر سؤال می‌برد. از نقاط ضعف دیگر جامعه پژوهش، بیان مستقیم صفات و ویژگی‌های الگو است. هر چه محتوا به صورت غیرمستقیم بیان شود، اثری عمیق‌تر بر ناخودآگاه کودک دارد. همچنین بنا بر مراحل الگوبرداری نظریه بندورا که اولین مرحله جلب توجه مخاطب است، هر اندازه ادبیات کودکان با رویکرد اسلامی، جذابیت‌های بصری الگو را افزایش دهند، میزان تأثیرگذاری بر جامعه مخاطب را ارتقاء خواهند داد.

با توجه به یافته‌های پژوهش، به ناشران و نویسندگان پیشنهاد می‌شود که هر چهار حوزه ارتباطی انسان را مدنظر قرار داده و به معرفی الگوهای قهرمان ذیل این ۴ حوزه ارتباط با خود، خدا، خلق و طبیعت بپردازند. همچنین پیشنهاد می‌شود که با در نظر گرفتن یافته‌های پژوهش حاضر، در تولید محتوای ادبیات کودکان، به این ۱۴ مؤلفه توجه ویژه کرده و سعی در برطرف ساختن نقاط ضعف ادبیات داستانی کودکان دوره ابتدایی بر مبنای نتایج این پژوهش داشته باشند.

تعارض منافع

«هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

منابع

ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۰۸ ه. ق). *لسان‌العرب*. بیروت: لبنان: دارالفکر للطباعة و النشر و التوزیع، ج ۱.

- اتکینسون، ریتا آل؛ اتکینسون، ریچارد سی؛ اسمیت، ادوارد ای و همکاران (۱۹۰۴ م). *زمینه روانشناسی هیلگارد*. محمدنقی براهنی، بهروز بیرشک، مهرداد بیک و همکاران (۱۳۸۵). تهران: نشر رشد.
- بنکدار، هدی (۱۳۸۵). نقش و جایگاه الگوها در تربیت اخلاقی. *راه تربیت*، شماره ۱، ص ۷۹-۹۶.
- حسن‌زاده، سهیلا (۱۳۹۸). نقش الگو در تربیت فرزند از منظر قرآن کریم. *مطالعات پژوهشی زنان با رویکرد اسلامی*، شماره ۱۰، ص ۲۸-۵.
- حسینی، بی‌بی‌زهرا؛ عاصی‌مذنب، ابوالقاسم؛ فلاح، محمدحسین و همکاران (۱۴۰۰). شخصیت انسان و یکپارچگی آن بر مدار توحید یافتگی مبتنی بر معارف قرآنی و روایی. *اسلام و تربیت*، ۶(۲)، ص ۱۰۱-۱۰۶.
- حسینی‌زاده، علی (۱۳۹۷). *روش‌های تربیتی در قرآن: ارائه الگو، قصه‌گویی، تشویق و تنبیه*. قم: نشر پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ج ۳.
- خلجی، حسن (۱۳۹۱). بررسی تأثیر تربیتی قصه‌های قرآنی در تربیت دینی کودکان. *تربیت تبلیغی*، شماره ۱، ۹۷-۱۱۶.
- درودی، هما؛ رضائی، نادیا (۱۳۹۴). بررسی نقش تلویزیون در تحکیم ارزش‌های ادبیات کودکان و نوجوانان. *مطالعات رسانه‌ای*، ۱۰(۲۹)، ص ۳۷-۵۲.
- دلاور، علی (۱۳۸۸). *روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی*. تهران: نشر ویرایش.
- دلشادتهرانی، مصطفی (۱۳۸۷). *سیری در تربیت اسلامی*. تهران: نشر دریا.
- دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۹۵). *لغت‌نامه دهخدا*. قم: موسسه فرهنگی و اطلاع‌رسانی تبیان.
- راغب‌اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ ق). *مفردات الفاظ قرآن*. بیروت - لبنان: دارالشامیه.
- رسمی، عاتکه؛ رسمی، سکینه (۱۴۰۰). الگوی «قهرمان» در داستان‌های غنایی «عاشیق‌لار». *فرهنگ و ادبیات عامه*، ۹(۳۹)، ص ۳۶-۶۶.
- رشیدپور، مجید (۱۳۸۱). *خانواده و فرزندان در دوره ابتدایی*. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
- زرسازان، عاطفه (۱۳۹۶). جستاری در تربیت دینی با تأکید بر روش الگویی در سیره رضوی. *علوم تربیتی از دیدگاه اسلام*، ۵(۹)، ص ۱۴۳-۱۶۲.
- سجادی، سید ابراهیم (۱۳۸۸). قرآن و بازتاب تربیتی روابط چهارگانه انسان. *پژوهش‌های قرآنی*، ۱۵(۵۹-۶۰)، ص ۹۰-۱۳۹.
- سگال، ر.آ (۱۳۸۹). *اسطوره*. ترجمه فرنودفر. تهران: بصیرت.
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰.
- سیف، علی‌اکبر (۱۴۰۲). *روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش*. تهران: نشر دوران.
- سیف، علی‌اکبر؛ کیان‌ارثی، فرحناز (۱۳۹۰). نوروپ‌های آیینی‌ای و یادگیری مشاهده‌ای. *روانشناسی تربیتی*، ۶(۱۹)، ص ۸۹-۱۱۴.
- شهیدی، جعفر؛ معین، محمد؛ دهخدا، علی‌اکبر و همکاران (۱۳۷۳). *لغت‌نامه دهخدا*. تهران: روزنه.
- طهرانی، مجتبی (۱۳۹۹). *تربیت مربی*. قم: مصابیح الهدی، ج ۵.
- عباسی مقدم، مصطفی (۱۳۹۱). نگاهی به ابعاد مفهومی و کارکردی الگو و اسوه در تربیت و تبلیغ دینی. *پژوهشنامه تربیت تبلیغی*، شماره ۱، ص ۴۵-۶۶.
- عصاره، علی‌رضا (۱۳۸۱). *خانواده و فرزندان در دوره ابتدایی*. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
- قائمی‌امیری، علی (۱۳۸۱). *خانواده و فرزندان در دوره ابتدایی*. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.
- قرائتی، محسن (۱۳۸۳). *تفسیر نور*. تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ج ۷.
- کراجکی، محمدبن علی (۱۴۱۰ ق). *کنز الفوائد*. محقق: عبدالله نعمه. قم: دار الذخائر، ج ۱.
- کریمی، یوسف (۱۳۹۹). *روانشناسی شخصیت*. تهران: دانشگاه پیام نور.
- مارلت، جی‌آلن؛ پری، مارتا ای (۱۳۷۱). *روانشناسی تقلید*. ترجمه سیامک‌رضا مهجور، پروین غیاثی‌جهرمی. تهران: رهگشا.
- محمدی، مریم (۱۴۰۱). مبانی و قواعد روش تربیتی الگویی. *مطالعات دین‌پژوهی*، ۶(۱۲)، ص ۱۲۳-۱۳۷.
- مدور، معصومه؛ فرم‌بینی فراهانی، محسن؛ بهشتی، سعید (۱۳۹۹). مبانی تربیت اخلاقی در نظریه انسان‌شناسی شهید مطهری. *پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی*، ۲۸(۴۸)، ص ۵-۳۰.
- مصباح یزدی، محمدنقی (۱۳۸۹). *جامی از زلال کوثر*. محمدباقر ترجمه حیدری. قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
- مصطفوی، حسن (۱۳۸۵). *التحقیق فی کلمات القرآن الکریم*. تهران: مرکز نشر آثار علامه مصطفوی، ج ۱.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۷). *اخلاق در قرآن*. قم: مدرسه الامام علی بن ابیطالب (ع)، ج ۱.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۶). *پیام قرآن*. تهران: دارالکتب الاسلامیه، ج ۳.

مهدوی‌کنی، محمدرضا (۱۳۹۰). *اسوه حسنه از دیدگاه قرآن کریم*. قابل‌دسترسی در: <https://quran.isca.ac.ir/fa/Article/Detail/12807/%d8%a7%d8%b3%d9%88%d9%87>

نیکوسخن، سودابه (۱۳۹۲). بررسی تصویرسازی بر جذب مخاطب کتاب‌های داستانی کودک (گروه سنی ب و ج). *کتاب مهر*، شماره ۸، ص ۱۷۸-۱۹۷.

هاشمی ارسنجانی، عبدالرضا (۱۴۰۱). *رد پای نور*. قم: انتشارات شهید کاظمی، ج ۳.
هومر، شون (۱۳۹۴). ژاک لاکان. ترجمه محمدعلی جعفری و محمدابراهیم طاهائی. تهران: ققنوس.
واثقی، شیرین (۱۳۶۰). *امام‌الگوی امت*. تهران: نشر امیری.

References

- Abbasi Moghadam, Mostafa. (2012). A Look at the Conceptual and Functional Dimensions of Models and Role Models in Religious Education and Propagation. *Propaganda Education Research Journal*, No. 1, pp. 45-66. [In Persian]
- Assareh, Ali Reza. (2002). *Family and Children in the Primary Period*. Tehran: Association of Parents and Educators Publishing. [In Persian]
- Atkinson, Rita L.; Atkinson, Richard C.; Smith, Edward E. (2004). *Introduction to Psychology, Hilgard*. Translated by Mohammad Naghi Baraheni, Behrouz Birashk, Mehrdad Bik, et al. Tehran: Roshd Publishing. [In Persian]
- Bonakdar, Hoda. (2006). The Role and Place of Models in Ethical Education. *Education Path*, No. 1, pp. 79-96. [In Persian]
- Dehkhoda, Ali Akbar. (2016). *Dehkhoda Lexicon*. Qom: Tebyan Cultural and Information Institute. [In Persian]
- Delavar, Ali. (2009). *Research Methods in Psychology and Education*. Tehran: Virayesh Publishing. [In Persian]
- Delshad Tehrani, Mostafa. (2008). *A Journey in Islamic Education*. Tehran: Darya Publishing. [In Persian]
- Dorudi, Homa; Ramezani, Nadia. (2015). Investigating the Role of Television in Strengthening Literary Values of Children and Adolescents. *Media Studies*, 10(29), pp. 37-52. [In Persian]
- The Supreme Council of the Cultural Revolution. (2011). *The Document of the Fundamental Evolution of Education*. [In Persian]
- Ghaemi Amiri, Ali. (2002). *Family and Children in the Primary Period*. Tehran: Association of Parents and Educators Publishing. [In Persian]
- Hashemi Arsanjani, Abdolreza. (2022). *Trace of Light*. Qom: Shahid Kazemi Publications, Vol. 3. [In Persian]
- Hassanzadeh, Soheila. (2019). The Role of Models in Child Education from the Perspective of the Holy Quran. *Women's Research Studies with an Islamic Approach*, No. 10, pp. 5-28. [In Persian]
- Homer, Shown. (2015). *Jacques Lacan*. Translated by Mohammad Ali Jafari and Mohammad Ibrahim Tahayi. Tehran: Ghoghnu Publishing. [In Persian]
- Hosseini, Bibi Zahra; Asi Muznab, Abolghasem; Fallah, Mohammad Hossein. (2021). Human Personality and Its Integrity Based on Monotheistic Attainment in Quranic and Narrative Sciences. *Islam and Education*, 6(2), pp. 101-106. [In Persian]
- Hosseinzadeh, Ali. (2018). *Educational Methods in the Quran: Presenting Models, Storytelling, Encouragement, and Punishment*. Qom: Research Institute of Hawza and University Publishing, Vol. 3. [In Persian]
- Ibn Manzur, Mohammad ibn Makram. (1408 AH). *Lisan al-Arab*. Beirut, Lebanon: Dar al-Fikr Publishing.
- Karajaki, Mohammad ibn Ali. (1410 AH). *Kanz al-Fawa'id*. Edited by Abdullah Nima. Qom: Dar al-Zakha'ir, Vol. 1.
- Karimi, Yousef. (2020). *Personality Psychology*. Tehran: Payame Noor University. [In Persian]
- Khalaji, Hassan. (2012). Investigating the Educational Impact of Quranic Stories in Religious Education of Children. *Propaganda Education*, No. 1, pp. 97-116. [In Persian]
- Mahdavi Kani, Mohammad Reza. (2011). *The Exemplary Model from the Perspective of the Holy Quran*. Available at: [Osweh Hasane] (<https://quran.isca.ac.ir/fa/Article/Detail/12807/%d8%a7%d8%b3%d9%88%d9%87>). [In Persian]

- Makarem Shirazi, Naser. (1998). Ethics in the Quran. Qom: Imam Ali Ibn Abi Talib School, Vol. 1. [In Persian]
- Makarem Shirazi, Naser. (2007). Message of the Quran. Tehran: Dar al-Kutub al-Islamiah, Vol. 3. [In Persian]
- Marlett, J. Allen; Perry, Martha E. (1992). The Psychology of Imitation. Translated by Siamak Reza Mahjoor, Parvin Ghiasy Jehrmi. Tehran: Rahgoshay Publishing. [In Persian]
- Mesbah Yazdi, Mohammad Taghi. (2010). A Glimpse from the Clear Kowsar. Translated by Mohammad Bagher Heidari. Qom: Imam Khomeini Education and Research Institute Publishing. [In Persian]
- Modawar, Masoumeh; Farmahini Farahani, Mohsen; Beheshti, Saeid. (2020). Foundations of Moral Education in the Anthropological Theory of Martyr Motahhari. Research in Islamic Education Issues, 28(48), pp. 5-30. [In Persian]
- Mohammadi, Maryam. (2022). The Foundations and Rules of the Role-Modeling Educational Method. Religious Studies Research, 6(12), pp. 123-137. [In Persian]
- Mostafavi, Hassan. (2006). Research on the Words of the Holy Quran. Tehran: Center for Publishing the Works of Allameh Mostafavi, Vol. 1. [In Persian]
- Nikoosokhan, Soudabeh. (2013). Investigating Illustration's Impact on Attracting the Audience of Children's Story Books (Age Groups B and C). Mehr Book, Issue 8, pp. 178-197. [In Persian]
- Qara'ati, Mohsen. (2004). Tafsir Noor. Tehran: Cultural Lessons from the Quran Center, Vol. 7. [In Persian]
- Ragheb Esfahani, Hussein ibn Muhammad. (1412 AH). Mufradat Alfaz al-Quran. Beirut, Lebanon: Dar al-Shamiyah.
- Rashidpour, Majid. (2002). Family and Children in the Primary Period. Tehran: Association of Parents and Educators Publishing. [In Persian]
- Rasmi, Atikeh; Rasmi, Sakineh. (2021). The Model of 'Hero' in Ghanai Folk Stories. Culture and Folk Literature, 9(39), pp. 36-66. [In Persian]
- Sajjadi, Seyed Ebrahim. (2009). The Quran and its Educational Reflections on Human Fourfold Relations. Quranic Researches, 15(59-60), pp. 90-139. [In Persian]
- Seagal, R.A. (2010). Myth. Translated by Farnoud Far. Tehran: Basirat Publishing. [In Persian]
- Seif, Ali Akbar. (2023). Modern Educational Psychology: Psychology of Learning and Teaching. Tehran: Doran Publishing. [In Persian]
- Seif, Ali Akbar; Kian-Ersi, Farahnaz. (2011). Mirror Neurons and Observational Learning. Educational Psychology, 6(19), pp. 89-114. [In Persian]
- Shahidi, Jafar; Moein, Mohammad; Dehkhoda, Ali Akbar. (1994). Dehkhoda Lexicon. Tehran: Ruzaneh. [In Persian]
- Tehrani, Mojtaba. (2020). Trainer Training. Qom: Misbah al-Huda, Vol. 5. [In Persian]
- Vaseghi, Shirin. (1981). The Imam as a Role Model for the Nation. Tehran: Amiri Publishing. [In Persian]
- Zarsazan, Atefeh. (2017). An Inquiry into Religious Education with an Emphasis on the Model Approach in the Razavi Tradition. Educational Sciences from an Islamic Perspective, 5(9), pp. 143-162. [In Persian]